

кою інституціональної конфігурації судової влади, рівнем її наближеності до інтересів суспільства, доступності й соціально-правової результативності.

Легітимність буде мати незавершений характер, тому що проходить в умовах стратифікованого соціуму, у якому не може бути абсолютного збігу інтересів індивідів і їхніх груп, їхніх оцінок правового й політичного життя. Окрім цього, процес легітимації поєднаний з особливостями включеної в конкретний соціальний простір правової реальності, властивої специфікою юридичної шгатуїціоналізації дій, відносин, змісту.

Наприклад, у країнах західної політико-правової традиції інститут судової влади в ході свого становлення поступово здобув універсальне значення: саме специфіка здійснення правосуддя, оцінка ефективності цього процесу більшістю населення, його стиль стають свого роду індикатором якості здійснення публічної влади, є найважливішим показником рівня розвитку механізму захисту прав і свобод людини й суспільства, визначають можливості й правові способи впливу останніх на структури виконавчої й законодавчої влади.

Щодо ознак національної системи судової влади, то остання виступає складним багаторівневим політико-правовим феноменом, що характеризується співвідношенням політико-правових традицій і інновацій, реформаторсько-контрреформаторськими процесами, покликаними в рамках визначеної законом компетенції здійснювати розв'язання юридичних конфліктів.

В Україні можна виокремити боротьбу двох основних тенденцій реформування судової системи: копіювання, тобто запозичення готових закордонних моделей, і збереження й послідовну модернізацію національних традиційних структур.

Отже, саме недооцінка проблеми оптимального співвідношення традиційних і інноваційних елементів у судовій системі, відсутність необхідної концептуальної основи модернізації її структур створюють основу для різного роду де легітимаційних процесів, призводять до відчуження населення від національної судової системи, нерозумінню її значимості й розчаруванню в отриманих результатах.

Легітимація інститутів судової влади зумовлена специфікою й рівнем розвитку правової культури суспільства й особистості. Правова культура є наскрізним елементом, що пронизує законність, правопорядок, правові відносини, що мають місце в конкретному соціумі.

Тому до факторів, що впливають на результати процесів легітимації судової влади у конкретному соціумі, слід віднести:

- 1) місце й роль судів у системі публічної влади (історично традиційний зріз;
- 2) рівень правової культури самих суддів, що проявляється у ціннісних орієнтаціях, адекватному розумінні судьями своїх функцій, у суворому дотриманні верховенства права, навіть якщо це суперечить виниклій в той або інший момент політичній доцільності;
- 3) наявність й ефективне функціонування медіаційної практики, вщновлювального правосуддя, альтернативних способів розв'язання юридичних спорів.

П.М. Гультай
здобувач кафедри організації судових
та правоохоронних органів Національного університету
"Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ЗАСТОСУВАННЯМ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою як найбільш суворий серед запобіжних заходів постійно привертає увагу дослідників. В умовах прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України актуальність розгляду цих питань підвищується, що і зумовило вибір даної теми наукового повідомлення.

У Пояснювальній записці до проекту Кримінального процесуального кодексу України № 9700 від 13.01.2012 зверталася увага на надмірне та невиправдане застосування на практиці запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, що обумовлюється відсутністю положень, які б зобов'язували обирати альтернативні ув'язненню запобіжні заходи або ж передбачали необхідність переглядати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на користь альтернативного після спливу певного проміжку часу чи зміни обставин, з якими пов'язувалося його обрання. Такий стан багато в чому обумовлюється також відсутністю ефективних запобіжних заходів, які б могли стати дієвою альтернативою триманню під вартою, оскільки давали б мож-

ливість забезпечити належну поведінку особи та виконання нею своїх процесуальних обов'язків без необхідності її ув'язнення [1].

На наш: погляд, проблеми у сфері застосування запобіжного заходу у вигляді тримання щч вартою зумовлені не лише недоліками законодавчої регламентації, а також і відсутністю ефективної системи прокурорського нагляду.

Фактично, ані на теоретичному, ані на законодавчому рівні не визначено, в межах якої функції прокуратури здійснюється нагляд за застосуванням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Так, відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу України (далі по тексту - КПК України) прокурор бере участь у прийнятті рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а також про продовження строків тримання під вартою. Вказана діяльність реалізується прокурором в межах функції нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слхцтво.

Одночасно, прокурор наглядає за додержанням законності при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, проводячи відповідні перевірки в установах попереднього ув'язнення. При цьому він керується Законом України «Про попереднє ув'язнення» [2], а також Наказом Генерального прокурора України № 7 гн від 02.04.2012 «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» (цапі - Наказ № 7 гн) [3]. Ця діяльність здійснюється в межах функції нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

При цьому необхідно враховувати, що така галузь прокурорського нагляду, як нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, складається із двох шдгалузей: 1) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах (або нагляд за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань); 2) нагляд за додержанням законів при застосуванні інших (окрім кримінальних покарань) заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Ці шдгалузі від-

різняються між собою як колом нормативних актів, що регламентують діяльність шднаглядових об'єктів (в першому випадку - це передусім КВК, відомчі нормативно-правові акти ДПтСу, які видані на розвиток кримінально-виконавчого законодавства; в другому - КПК, Закон України «Про попереднє ув'язнення» тощо, так і специфічними особливостями діяльності різних органів, що застосовують примусові заходи, статусом осіб, щодо яких ці заходи застосовуються, а також різним ступенем правообмежень для особи під час виконання покарань та застосування інших заходів примусового характеру.

Отже, можна резюмувати, що прокурорський нагляд за застосуванням запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є міжгалузевю ділянкою роботи прокуратури або ж міжфункціональним напрямом її діяльності, на відміну від нагляду за законністю застосування інших запобіжних заходів у кримінальному провадженні.

До предмета розглядуваного нагляду входить не лише законність та обгрунтованість прийняття рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, продовження строків тримання під вартою, а й додержання прав особи під час застосування до неї вказаного запобіжного заходу. Специфікою прокурорської перевірки при цьому є те, що вона проводиться в установах, ізольованих від суспільства - у слідчих ізоляторах, де утримуються особи, взяті під варту.

Аналізуючи згаданий вище Наказ № 7 гн, можна встановити суб'єктів нагляду за додержанням законів при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Відповідно до п. 4 Наказу, ними є відділи нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (старші помічники і помічники прокурорів з цих питань), прокуратур обласного рівня. Вони зі встановленою періодичністю (щомісячно) проводять перевірки додержання законодавства щодо виконання судових рішень у кримінальних справах та інших примусових заходів. При цьому очевидно, що наглядова діяльність за додержанням законів при застосуванні запобіжного заходу у вигляді тримання шд вартою, яка за своєю сутністю є єдиною, здійснюється різними суб'єктами: стосовно обрання, продовження та скасування даного запобіжного заходу - на рівні районних (міських) прокуратур, тоді як стосовно умов і порядку реалізації цього запобіжного заходу - на рівні обласних прокуратур. За таких умов район-

*Актуальні проблеми -реформування кримінально-процесуального законодавства
й удосконалення діяльності судових і правоохоронних органів України*

ний (міський) прокурор, з яким було погоджене рішення щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, фактично усувається від контролю за його реалізацією, тому він в ряді випадків неспроможний також оцінити доцільність продовження строків тримання під вартою, або заміни цього запобіжного заходу на більш м'який, що зумовлюється не лише інтересами досудового розслідування, а й забезпечення прав і законних інтересів осіб, які беруть в ньому участь.

Необхідно зазначити, що відповідно до п. 8 Наказу № 7 гн, за погодженням з галузевим Головним управлінням Генеральної прокуратури України прокурори обласного рівня можуть покладати здійснення нагляду за додержанням законів у слідчих ізоляторах, які розташовані за межами обласних центрів, на міських, районних, міжрайонних прокурорів за місцем розташування цих установ. Однак така можливість зумовлюється не потребою цільового прокурорського нагляду за додержанням прав і виконанням своїх обов'язків особами, щодо яких ці прокурори брали участь у прийнятті рішення про взяття їх шд варту, а міркуваннями «територіальної зручності» здійснення такого нагляду.

Варто відмітити, що відповідні відділи обласних прокуратур, які здійснюють нагляд за додержанням законів у слідчих ізоляторах, як вищестоящі по відношенню до районних (міських) прокуратур формально не зобов'язані і, як правило, не відчувають практичної потреби інформувати нижчестоящих прокурорів про порушення прав або факти невиконання своїх обов'язків особами, що тримаються під вартою. За таких умов втрачається зв'язок між прокурором, який здійснює нагляд за додержанням законів при провадженні досудового розслідування у кримінальній справі, і особою, яка утримується під вартою.

На наш погляд, така ситуація не є правильною. Необхідно забезпечити відповідальність одного і того ж суб'єкта прокурорського нагляду за додержанням законів на всіх етапах застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою: його обрання, безпосередньої реалізації, продовження строків або скасування. Найбільш доцільним уявляється покладення такого обов'язку на прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням кримінальної справи і здійснює його процесуальне керівництво. В організаційному відношенні цього можливо досягти кількома шляхами: наданням повноважень районним (міським) прокурорам на здійснення нагляду за додержанням

прав осіб, взятих під варту, в установах попереднього ув'язнення; можливість проведення спільних перевірок з підрозділами обласних прокуратур додержання законів у слідчих ізоляторах; встановлення обов'язку відповідних підрозділів обласних прокуратур щодо інформування про будь-які виявлені в процесі перевірки установ попереднього ув'язнення порушення прав осіб, взятих під варту, або невиконання ними своїх обов'язків, тих прокурорів, які брали участь в обранні запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Використана література:

1. Пояснювальна записка до проекту Кримінального процесуального кодексу України № 9700 від 13.01.2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [l1ip://^1.c1.gacla.gov.ua](http://1.c1.gacla.gov.ua).

2. Про попереднє ув'язнення [Текст]: закон України від 30.06.1993 № 3352-ХІІ // Відомості Верховної Ради. - 1993. - № 35. - Ст. 360.

3. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян: Наказ Генерального прокурора України № 7 гн від 02 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [pstr://yu.u.gov.ua](http://yu.u.gov.ua). - Заголовок з екрана.

В.В. Дерев'янюк

приватний нотаріус Київського
міського нотаріального округу

ДО ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВОХОРОННИХ ОРГАНІВ

Метою цієї наукової праці є дослідження організаційно-правових та психолого-педагогічних аспектів оптимізації виховного впливу у кадровій роботі органів прокуратури України та на ґрунті цього вироблення ефективних превентивних заходів порушень дисципліни та етики шиккування в діяльності прокурорів та слідчих.

Теоретичні та практичні аспекти профілактично-виховної роботи у діяльності органів прокуратури України розглядалися у наукових працях В. Кравченка, В. Кривобок, А. Пшонки, І. Озерського, Ї. Якимчука, В. Сухоноса, М. Косюти, М. Бурбики, Є. Поповича, Г. Середи та інших вчених, водночас, питання виховного впливу у площині внут-